

SEVGİ VE HOŞGÖRÜ UYGARLIĞI [1] Sevgi sözüğü, Arapçadaki “muhabbet” sözüğünün Türçemizde yaygın olan karşılığıdır. Bununla birlikte her ikisi de dilimizde kullanılmaktadır. “Şefkat” kelimesi de Allah’n, “Rauf-Rahim” isimlerinden mahlûkata verdiği ve karşılıksız sevgiyi ifade eden çok güçilü bir kelimedir. “Aşk” da sevgiyi ifade eder. Fakat şefkat kadar etkileyici ve büyüleyici değildir. Çünkü şefkat çok daha kapsamlı ve daha geniş anlamlıdır. Bir insan, sevdiği evladı dolayısıyla bütün yavrulara karşı bir şefkat hisseder. Oysa fani bir sevgiliye âşık olan bir insan her şeyi sevgilisine feda edebilir. [2] Denilebilir ki, yukarıda zikrettiğimiz kelimeleri kullanmayan ve sevmeyen hiçbir insan yoktur. Çünkü “sevmek” yaratıcı tarafından insanın fıtratına yerleştirilmiş ve yüceltilmiş bir duygudur. Ömür boyu başkalarına düşmanca tavırlar sergilemekten geri kalmayanlar bile sevgi sözüğünü ağızlarından düşürmedikleri gibi kendi çocuklarını, yakınlarını ve kendilerini sevenleri seviyorlar. Sevginin zıttı kin, düşmanlık ve adavettir. Bu kötü ve zarar verici hasletleri davranışlarıyla gösterenler bile hiçbir zaman kin ve düşmanlık gibi sıfatlara sahip çıkmıyorlar. Bu durum gösteriyor ki, sevgi ve muhabbet sözükleri bizatihi güzeldirler. Sevgi ve muhabbet kelimeleri adeta mucizevî bir güce sahiptirler. Çünkü bu iki sözük, yaşamın devam ettirilmesinde birinci derecede etkili olan ve çoğu zaman insanı ölümün kıyısından kurtaran birer sihirli sözüktürler. Strese maruz kalmış ve içine düştüğü bunalımın dehşetinden hayatına son vermek üzere olan bir insanın ilk aklına gelen şey, en çok sevdiği çocukları, eşi veya anne ve babasıdır. Çoğu kez bu sevgi insanı bunalımlardan kurtarmaktadır. Çünkü son anda, çocuğuna gösterdiği şefkat aklına gelir ve onu üzmemek için hayatına son vermekten vazgeçer. “Hoşgörü” ya da “müsamaha” kelimeleri ise, sevgi ve muhabbet kelimelerinin sonuçlarıdır. Çünkü sevginin değerini bilen sever. Seven mutlaka başkalarına karşı tahammüllü ve hoşgörülü olur. Hoşgörü, Hz. Peygamber’n (s.a.v) eliyle insanlığa sunulan kutlu uygarlığın temellerinden birisidir. Hoşgörüyü esas almayan bir uygarlık, yeryüzünde ne kadar gelişme gösterirse göstersin, başkalarını düşünme (diğergamlık) ilkesinden yoksun olduğu için, ötekeleştirdiği insanlara tuzak olmaktan öteye geçemez. Yüzıya yakın bir zamandır insanlığa kan kusturan ve kusturmaya devam eden Batı uygarlığı bunun en güzörneğidir. Sevgi ve Hoşgörünün Kaynağı Sevginin kaynağı imandır. Hoşgörünün kaynağı da sevgidir. Bir insanın kendisi gibi insanlara verebileceği en büyük fedakârılık sevgiden kaynaklanan hoşgörüdür. Çünkü hoşgörü sevgi ve muhabbet temeline dayanır. Sevgi kâinatın yaratılış amaçlarından biri olduğu gibi kâinatın nuru ve hayatıdır. Zira bu varlık âleminde en önemli mesele hayattır. Hayat adeta kâinatın güneşi gibidir. Ancak hayata hayat veren sevgidir. Hatta denilebilir ki, kâinatın kütlelerini birbirine bağlayan en büyük bağ sevgi bağıdır. Kâinat büyük bir ağç olarak tasavvur edilirse insan onun meyvesi olur. İnsan kâinatın meyvesi olduğuna göre, meyvenin çekirdeği hükmünde olan insanın kalbine

kâinatı kuşatacak sınırsız bir sevgi yerleştirilmiştir.[3] Fakat insan bu sınırsız sevgiyi kime yönlendirecektir? Acaba her şey veya her nesne insanın bu sınırsız sevgisine layık mıdır? İşte asıl cevaplandırılması gereken sorular bunlardır. Bediüzzaman, “Nihayetsiz bir muhabbete layık olacak, ancak nihayetsiz bir kemal sahibi olabilir”[4] diyerek, insanın engin sevgisine ancak bütün kemal sıfatlarının sahibi olan Allah’n (c.c) layık olabileceğine vurgu yapıyor. Ona göre sınırsız muhabbet, sınırsız kemal ve cemel sıfatlarına sahip olan birisine, yani Allah’a mahsustur. İnsan bütün gücüyle sevginin asıl sahibini sevdikten sonra, ızdırapsız ve kedersiz bir şekilde diğ&er mahlûkatı ve eşyayı da onun namına sevebilir. “Yoksa muhabbet leziz bir nimet iken elim bir nikmet (musibet) olur.”[5] Sevmek ruhsal bir hoşnutluk ifade ederken hüzün ve elem verici bir aşka dönüşür. Gerçekten de iman etmiş bir gönül, önce Allah’ı sever, diğ&er mahlûkatı da Allah adına sever. Yunus’un deyiş&iyle “yaratılanı sever, yaratandan ötürü.” Kur’an-ı Kerim, imandan ve sevgiden yoksun olan kalpleri taş&a benzetir. Hatta taş&i bile böylesi kalplerden üstün tutarak şöyle buyurur:

ثُمَّ قَسَتْ
قُلُوبُكُمْ
مِنْ بَعْدِ
ذَلِكَ
فَهِىَ
كَالْحِجَارَةِ اَوْ
اَشَدُّ
قَسْوَةً
وَاِنَّ مِنَ
الْحِجَارَةِ لَمَا
يَتَفَجَّرُ
مِنْهُ
اْلاَنْهَارُُ وَاِنَّ
مِنْهَا لَمَا
يَشَّقَّقُ
فَيَخْرُجُ
مِنْهُ
الْمَاءُ
وَاِنَّ
مِنْهَا
لَمَا
يَهْبِطُ
مِنْ
خَشْيَةِ
اللهِ وَمَا
اللهُ
بِغَافِلٍ
عَمَّا
تَعْمَلُونَ

“Ne var ki, bunlardan sonra yine kalpleriniz katılaştı. Bu inanmayan kalpleriniz katılıkta taş gibi, hatta daha da sertleşti. ¸nk¸ taşlar arasında kendisinden ırmaklar fışkıran vardır; yarılıp da ¸inden su ¸ıkan vardır. Allah korkusundan par¸alanıp yuvarlananlar vardır.”^[6] Bu ayet a¸ık¸a g¸steriyor ki, imandan ve sevgiden yoksun olan bir g¸n¸ taştan bile daha sert ve acımasızdır. Bu y¸zden imandan ve sevgiden kaynaklanan ve g¸zel ahlak ile beslenen hoş¸r¸ İslam uygarlığının temelini oluşturur. ¸stelik başka insanları sevmek ve onlara karşı hoş¸r¸l¸ olmak o kadar da zor değildir. ¸nk¸ iyi işlerle k¸t¸ işler aynı ellerle yapılmaktadır. Yine g¸zel s¸zlerle fena s¸zler aynı ağızdan ¸ıkıyor. G¸zel davranışlarla ¸irkin davranışlar aynı organlar tarafından yapılıyor. Durum b¸yle olunca, Allah’ın aynası durumundaki kalbe imanı yerleştirmek var iken ink¸ra gidilmesi, iyi s¸ylemek var iken k¸t¸ s¸zlerin sarf edilmesi, g¸zel şeyleri yapmak var iken ¸irkin işlerin yapılması akıl ve mantıkla bağdaşır bir şey değildir. O halde insanları sevmek ve onlara karşı hoş¸r¸l¸ olmak aklın gereğidir. Denilebilir ki, hoş¸r¸, İslam’ın insanlığı sunduğu b¸y¸k bir armağandır. ¸nk¸ hoş¸r¸ sevgidir, g¸zelliktir, doğruluktur ve doğruya y¸nelmektir; daima iki şeyden en iyisini ve en g¸zelini tercih etmektir. Hoş¸r¸ affetmek, bağışlamak ve karşısındaki insana değer vermektir. Hoş¸r¸ bilgi, k¸t¸r ve dini tebliğin de aslıdır. Hoş¸r¸, bir m¸minin en b¸y¸k sermayesi olan g¸zel ahlakın ¸zeti durumundadır. Sevgisizlik ve Hoş¸r¸s¸zl¸k Hoş¸r¸n¸n zıttı taassup, bağnazlık ve sevgisizliktir. Sevginin ve hoş¸r¸n¸n kaynağı iman ve fazilet iken, taassubun kaynağı cehalettir. O halde altı ¸izilmesi gereken husus şudur: Cehalet İslam’dan ne kadar uzak ise taassup da o ¸l¸de uzaktır. Başka bir deyimle; g¸zellik, sabır, g¸z s¸zler ve davranışlar, başkalarının kahrını ¸ekebilme y¸itliğı, nezaket, kibarlık ve bağışlayıcı olmak imandan, bilgiden ve faziletten kaynaklanır. Diğer taraftan tahamm¸ls¸zl¸k, başkalarının d¸ş¸ncelerine saygılı olmamak, haset, kin, hır¸nlık, bağnazlık, saldırganlık ve zul¸m cehaletten kaynaklanan k¸t¸ hasletlerdir. Kuşkusuz cahil¸c; sistemlerin temel ¸zelliklerinden olan bu hasletlerden hi¸ birisi bir M¸sl¸man’ın sıfatı olamaz ve olmamalıdır. M¸minlerin bu g¸zel ahlakına işaret olarak Kur’an-ı Kerim ş¸yle der: *

 َالَّذِينَاجْتَنَبُواالطَّاغُوتَاَنْيَعْبُدُوهَاوَاَنَابُوآاِلَىاللهِلَهُمُالْبُشْرَىفَبَشِّرْعِبَادِاَلَّذِينَيَسْتَمِعُوْلَفَيَتَّبِعُِ

08;#1606;#1614;
#1575;#1614;#1581;#1618;#1587;#1614;#1606;#1614;#1607;#1615;
#1575;#1615;#1608;#1604;#1614;#1574;#1616;#1603;#1614;
#1575;#1604;#1617;#1614;#1584;#1616;#1610;#1606;#1614;
#1607;#1614;#1583;#1614;#1610;#1607;#1615;#1605;#1615;
#1575;#1604;#1604;#1607;#1615;
#1608;#1614;#1575;#1615;#1608;#1604;#1614;#1574;#1616;#1603;#1614;
#1607;#1615;#1605;#1618;#1575;#1615;#1608;#1604;#1615;#1608;#1575;
#1575;#1618;#1604;#1575;#1614;#1604;#1618;#1576;#1614;#1575;#1576;#1616; “ Tağuta (Şeytana, putlara ve müstebit krallara) kulluk etmekten kaçınıp Allah’a yönelenlere müjde vardır. Ey Muhammed! Dinleyip de en güzel söze uyan kullarımı müjdele. İşte Allah’ın doğru yola erıştirdiğı kimseler onlardır ve onlar akıl sahipleridir.”[7] Bu ayette iki önemli nokta vardır: Birincisi; gerçek mürsquo;minler her şeyin peşine düşmezler; bununla beraber herkesin sözünü ciddi bir şekilde dinler, ölçer, tartar ve doğru olduğuna inandıkları sözü kabul eder ve ona tabi olurlar. Ayrıca mürsquo;minler dinledikleri sözlere yanlış mana vermeye çalışmazlar. Aksine onlar her sözün doğru ve güzel tarafını kabul eder ve ondan istifade ederler. İşte burada mürsquo;minlerin, imandan sonra ruhen gıdalandığı temel kaynak sevgi, güzellik ve fedakâlıktır. İkincisi; Kur’an’da geçen “Tağut” kelimesi, “haddi aşan” anlamına gelse de, daha çok Allah’a karşı isyan edip kendisini, hizmetkârları üzerinde sahip ve hükümran gören ve onları kendisine hizmetkâr olmaya zorlayan kimse için kullanılmaktadır. Şeytan, dini veya siyasi müstebit liderler veya krallar birer tağut kabul edilmiştir. Tağutun amacı, kendisine tabi olanları aydınlıklardan alıp karanlıklara götürmehtir.[8] Kuşkusuz insanı bir sürü günaha sevk eden şeytan ve insanı ihtiras ve arzularının esiri haline getiren insan nefsi bu tağutların başında gelir. Yerine göre insanın karısı, çocukları, hısımlar ve akrabaları, makam ve parası da insan için birer tağut hükmüne geçebilirler. Tağutların ve tağuta tabi olanların beslendikleri temel kaynak ise sevgisizlik ve menfaattir. Burada bir şey daha belirtmek gerekir: Zaman zaman dine bağlılık ve taassup birbirine karıştırılıyor. Oysa bu iki kavramı birbirinden ayırmak gerekir. Her şeyden önce dinden ve dini hayattan haberdar olan ve iyi niyetli olan bilir ki, dine bağlı yaşama biçimi, sadece Allah’ın tesirinde kalmayı kabul etmek ve özgürce yaşamak istemenin bir ifadesidir. Bu itibarla denilebilir ki, Allah’a kulluk yapmak özgürüğe atılan ilk adımdır. Allah’a kulluk yapmayı reddedenler ise, özgürüklerini ipotek altına koyarak başta nefis ve şeytan olmak üzere birçok nesneye bağlı kalmak zorundadırlar. Her insan mutlaka bir şeye inanır. Hatta insanlarla hayvanları birbirinden ayıran temel faktörlerden birisi, din ve dinin tezahürleri olan ibadetlerdir. Buna göre insanın dinine bağlılık göstermesi bir ayıp, bir kusur, bir bağınazlık ya da bir eksiklik gibi gösterilemez. Kaldı ki, tefrika, düşmanlık, kin ve bağınazlık dine bağlılıktan değil cehaletten kaynaklanmaktadır. Dini yanlış anlamak ya da dini bir takım hurafelere sarıp aslından uzaklaştırmak insanı taassup ve cehalete götürür. Farklı Din Mensuplarına Gösterilen Hoşgörü Halk arasında bir insanı kötülemek ve ayıplamak istedikleri zaman “mutaassıptır” derler. Fakat birisinden övgüyle söz etmek istediklerinde “müsamahalıdır” ya da “hoşgörüdür” derler. Halkın hoşgörü ve taassuba attettikleri değer budur. Biz burada konunun daha çok din ile olan ilişkisi üzerinde durmak istiyoruz. Mürsquo;minler iki türü

hoşgörülü olmak zorundadırlar. Birincisi; yabancı din mensuplarına karşı göstercekleri hoşgörüdür. Diğeri de Müslümanların birbirilerine göstercekleri hoşgörüdür. Farklı dinlere mensup olan insanları sevgiyle ve hoşgörü ile karşılamak İslam'ın evrensel bir din olma özelliğinden kaynaklanmaktadır. Eğer İslamiyet baştan beri geniş bir hoşgörü esasına dayanmasaydı, dünyayı istila etmiş olan mutaassıp Hristiyanlara, kendilerinden başkasını insan yerine koymayan Yahudilere ve bağınaz putperestlere rağmen bu kadar geniş kitlelere ulaşabilir miydi? İslam'ı hoşgörüden ayırmak, başka bir ifade ile başka din mensuplarına karşı sert ve acımasız olmak, İslam'ın evrensel bir din olma özelliğine aykırıdır. Zira hoşgörüden yoksun olan bir din cihanşümul değil, olsa olsa bir kabile dini olabilir. Farklı dinlere mensup olanlara gösterilen hoşgörü çerçevesinde şunları söyleyebiliriz: 1) Her şeyden önce Kur'an-ı Kerim, insanların farklı din ve inanışlara bağlı oluşlarını tabii hayatın temel bir dayanağı olarak kabul eder. Kur'an-ı Kerim şöyle der: وَلَوْ شَاءَرَبُّكَلَجَعَلَالنَّاسَاُمَّةًوَاحِدَةًوَلاَيَزَالُونَمُخْتَلِفِينَ “Eğer Rabbin dileseydi, bütün insanları hak dinde ittifak eden bir tek ümmet yapardı. Fakat Allah bunu istemediğinden ittifak etmemişler, böylece ihtilaf etmeye devam edeceklerdir. Ancak Rabbinin lütfederek hakta birleşmeyi nasip ettiği kimseler müstesnadır. Esasen Allah insanları bunun için yaratmıştır.”[\[9\]](#) Bu ayet, bütün insanların bir tek dine mensup olmalarının Allah tarafından istenen bir şey olmadığını ifade ediyor. Allah insanların doğru yola gelmelerini istiyor, fakat Allah'ın iradesi insanların seçim özgürlüğünden yanadır. Allah insanların özgür seçimlerine müdahale ederek Cehennemin yolunu tümüyle kapatacak olursa imtihan sırrı tamamen kaybolmuş olur.

2) İslam'ın akide sisteminde zorlama yoktur. لآاِكْرَاهَفِىالدِّينِ “Dinde zorlama yoktur”[\[10\]](#) ve وَلَوْشَاءَرَبُّكَلاَمَنَمَنْفِىاْلاَرْضِكُلُّهُمْجَمِيعًااَفَاَنْتَتُكْرِهُالنَّاسَحَتَّىيَكُونُوا

مُؤْمِنِينَ
 “Eğer Rabbin dileseydi, yeryüzünde bulunanların hepsi elbette
topyekûn iman ederlerdi. Böyle iken, sen mi mürsquo;min olsunlar diye
insanları zorlayacaksın?”[11] ayetleri bunu apaçık bir şekilde dile getiriyor. Demek ki,
sonucuna katlanmayı göze alarak isteyen kendi hür iradesiyle iman eder, isteyen de
yine kendi hür iradesiyle küfürde kalır. Diğer taraftan, Kur’an’ın 13
ayetinde, peygamberlerin asıl görevinin sadece tebliğ etmek olduğunun vurgulanması, tebliğ
etmek ve insanları doğru yola getirmeye muvaffak olmanın hassas bir dengede tutulduğunun
açık bir ifadesidir. 3) İslam’da bütün mabetler kutsal kabul edilmiştir. Bu
yüzden Müslümanların mabetlere gösterdikleri saygı dillere destan
olmuştur. Allah şöyle buyuruyor:

اَلَّذِينَ
اُخْرِجُوا
مِنْ
دِيَارِهِمْ
بِغ.َيْرِ
حَقٍّ اِلاَّ
اَنْ
يَقُولُوا
رَبُّنَا
اللهُ
وَل.َوْلاَ
دَفْعُ اللهِ
النَّاسَ
بَعْضَهُمْ
بِبَعْضٍ
لَهُدِّمَتْ
صَوَامِعُ
وَبِيَعٌ
وَصَلَوَاتٌ
وَمَسَاجِدُ
يُذْكَرُ
فِيهَا اسْمُ
اللهِ
كَثِيرًا
وَلَيَنْصُرَنَّ اللهُ
مَنْ
يَنْصُرُهُ
اِنَّ اللهَ
لَقَوِىٌّ
عَزِيزٌ “Eğer Allah
insanların bir kısmının zararını diğer bir kısmı ile savmasaydı manastırlar, kiliseler, havralar ve
Allah’ın adının çokça zikredildiği mescitler yıkılıp giderdi.”[12] Allah bu
dünyada bir tek millete veya topluluğa mutlak iktidar nasip etmiyor. Eğer bir tek topluluğa
veya millete daimi bir iktidar verilmiş olsaydı, sadece kaleler, saraylar ve ticaret merkezleri yerle
bir olmaz; aynı zamanda ibadet yerlerinin kutsallığı da zedelenirdi. Başka bir ayette ifade edildiği
gibi لَفَسَدَتِ

“Yeryüzünde fesada uğradı.” [13] 4) Resulullah (s.a.v) Medine’de yaşayan Yahudilere ve Ebedi’de yaşayan Hristiyanlara karşı son derece hoşgörülü; idi. Ancak bu geniş hoşgörülü; su-i istimal etmek isteyenler de olmuştur. Nitekim Hayber’in fethinde Zeynep adındaki bir Yahudi kadınının, bir koyunu zehirleyip Resulullah ve arkadaşlarını öldürmek maksadıyla yemeğe davet etmesi bunun acağık bir örneğidir. [14] Ama ne bu olay ne de suikasta yolum;nelik başka olaylar Resulullah (s.a.v) ve arkadaşlarını farklı dine mensup olanlara karşı hoşgörülü; prensibinden ayıramadı. Dersini Resulullah’tan alan Abdullah b. Ömer’in (r.a) Yahudi bir komşusu vardı. Abdullah b. Ömer ona her zaman iyilikte bulunur, ona hediyeler gönderir ve onun gönderdiği hediyeleri alırdı. [15] 5) Bir defasında Yemen’den gelen Necran Hristiyanlarından bir heyet Medine’de Resulullah’ı (s.a.v) ziyaret ettiler. Resulullah (s.a.v) misafirlerini mescitte ağırlamıştı. Hatta Beyhak’in ifadesine göre Hristiyanlar Mescid-i Nebevide doğuya yolum;nelerek kendi dinlerine göre ibadet etmişlerdi. [16] Kuşkusuz bu hadise, Resulullah’ın dolum;neminde yabancı din mensuplarına gönderilen hoşgörülü; örneğidir. Resulullah’tan sonra da bu gelenek devam ettirilmiştir. İspanya’yı fetheden Müslümanlar hiçbir din mensubuna ya da ibadet yerlerine karışmamışlardır. Fatih Sultan Mehmet İstanbul’u fethettiğinde Hristiyanların ibadet ve mabetlerine karışmamıştır. Müslümanların Birbirlerine Göstercekleri Hoşgörülü; Allah Kur’an-ı Kerim’de ()

“1575;1616;1606;1617;1614;1605;1614;1575;1575;1604;1618;1605;1615;1572;1618;1605;1616;1606;1615;1608;1606;1614; 1575;1616;1582;1618;1608;1614;1577;1612; ()bolum;tolum;n molum;’minlerin kardeş olduğunu ifade ediyor. [17] Bu yolum;zden kardeşin kardeşe karşı hoşgörülü; olması ve onu sevmesi Allah’ın emridir. 1608;1614;1604;1575;1614;1578;1614;1587;1618;1578;1614;1608;1616;1609;1575;1604;1618;1581;1614;1587;1614;1606;1614;1577;1615;1608;1614;1604;1575;1614;1575;1604;1587;1617;1614;1610;1617;1616;1574;1614;1577;1615;1575;1616;1583;1618;1601;1614;1593;1618;1576;1616;1575;1604;1617;1614;1578;1616;1609;1607;1616;1609;1614;1575;1614;1581;1618;1587;1614;1606;1615;1601;1614;1575;1616;1584;1614;1575;1575;1604;1617;1614;1584;1616;1609;1576;1614;1610;1618;1606;1614;1603;1614;1608;1614;1576;1614;1610;1618;1606;1614;1607;1615;1593;1614;1583;1614;1575;1608;1614;1577;1612;1603;1614;1575;1614;1606;1617;1614;1607;1615;1608;1614;1604;1616;1609;1617;1612;1581;1614;1605;1616;1610;1605;1612; ()Kolum;tolum;lolum;ğolum; en golum;zel olan şeyle uzaklaştır. Bir de bakarsın ki, seninle arasında dolum;şmanlık bulunan kimse sıcacık bir dost oluvermiştir” [18] ayeti, başkasının kahrını Ebedi;ekmenin ve kolum;tolum;lolum;klere karşı iyilikle mukabelede bulunmanın bolum;yolum;k bir fazilet ve dostluk örneği olduğunu ifade ediyor. Molum;’min alEbedi;ak golum;nolum;lolum;dolum;r. Kendisini alaya alan birisine

karşı bile hoşgörümülü davranır. Allah şöyle buyuruyor:
 َعِبَادُ
الرَّحْمَنِ
الَّذِينَ
يَمْشُونَ
عَلَى
اْلاَرْضِ
هَوْنًا
وَاِذَا
خَاطَبَهُمُ
الْجَاهِلُو
06;َ قَالُوا
سَلاَمًا
 “Rahmanın kulları yeryüzünde vakar ve tevazu ile yürüyen
kimselerdir. Cahiller onlara laf attıkları zaman, ‘selam’ der geçerler.”
[\[19\]](#) خُذِ
الْعَفْوَ
وَأْمُرْ
بِالْعُرْفِ
وَاَعْرِضْ
عَنِ
الْجَاهِلِي
06;َ “Sen af yolunu tut, iyiliği emret ve cahillerden yüz
çevir”[\[20\]](#) ayeti de hoşgörümüyü emreden bir ayettir.
Çünkü affetmek, hep iyilikleri emretmek ve cahillere aldırış etmemek
hoşgörümülü olmanın ta kendisidir. İslam dini kardeş olmayı ve diğergamlığı
emreder. Rasulüllah (s.a.v) meşhur bir hadiste لاَ
يُؤْمِنُ
أَحَدُكُمْ
حَتَّى
يُحِبَّ
لأَخِيهِ مَا
يُحِبُّ
لِنَفْسِهِ
“Sizden birisi, kendi nefsi için istediğini mü ’min kardeşi için de
istemedikçe gerçek mü ’min olamaz” buyurarak İslam’ın
başkasını düşünme dini olduğunu, başkasını düşünmeyenlerin
gerçek mü ’min olamayacaklarını açıkça ifade ediyor. Diğer
tarafı Hz. Peygamber (s.a.v) “insanların en hayırlısı onlara en çok faydalı
olandır”[\[21\]](#) buyuruyor. İnsanlara faydalı olmak ancak adaleti ve iyiliği dağıtmakla
mümkündür. Çünkü Allah
اِنَّ اللهَ
يَأْمُرُ
بِالْعَدْلِ
وَاْلاِحْسَ
75;نِ
وَاِيتَائِ
ذِى

الْقُرْبَى
وَيَنْهَى
عَنِ
الْفَحْشَاءِ
وَالْمُنْكَرِ
وَالْبَغْىِ
يَعِظُكُمْ
لَعَلَّكُمْ
تَذَكَّرُونَ Adaleti, iyiliği ve akrabalara yardım etmeyi emrediyor. Çirkin işleri, fuhşu, fenalık ve azgınlığı da yasaklıyor. [22] Allah bu ayette dünyada esenlik ve nizamı sağlayan üç temel kuralın yerine getirilmesini emrederken, sosyal bünyeyi bozan ve anarşiye sebep olan üç çirkin davranışı da (fuhuş, fenalık ve zulüm) yasaklıyor. Dinine bağlı olan bir kimse adil davranır; haksızlık yapmaz, fuhuş ve zinadan da uzak durur. Böylece topluma faydalı bir kişi olarak öncelikle Müslüman kardeşini sever, onun kötülüklerine karşı bile iyilikle mukabelede bulunur. Ancak her özgürlük gibi hoşgörünün de bir sınırı ve bir çerçevesi vardır. Başkalarından hoşgörü bekleyenlerin bu çerçeveye saygılı olmaları gerekir. Bu sınırı çizen Allah’tır. Şöyle buyuruyor: وَمَا كَانَلِمُؤْمِنٍوَلاَمُؤْمِنَةٍاِذَا قَضَىاللهُوَرَسُولُهُاَمْرًا اَنْيَكُونَلَهُمُالْخِيَرَةُمِنْاَمْرِهِمْوَمَنْيَعْصِ اللهَوَرَسُولَهُفَقَدْ ضَلَّضَلاَلاًمُبِينًا “Allah ve Resulü bir iş hakkında hüküm verdikleri zaman hiçbir mürsquo;min erkek ve hiçbir mürsquo;min kadın için kendi işleri konusunda tercih kullanma hakları yoktur. Kim Allah ve Resulüne karşı gelirse şüphesiz o apaçık bir şekilde sapmıştır.” [23] Bu ayet adeta hoşgörünün sınırını çiziyor. Hz. Ebubekir (r.a), halife seçilir seçilmez ilk iş olarak Resulullah’ın emriyle Bizans’a karşı hazırlanan Usame ordusuna hareket emri vermek olmuştı. Ancak birçok Sahabi, tehdidin ortadan kalktığını, dolayısıyla orduyu göndermenin hem meşakkatli hem gereksiz olduğunu söylemeye başladılar. Fakat Hz. Ebubekir (r.a):

“Vallah kaplanları Medine’ye saldırdı parçalayacaklarını bilsem yine de bu orduyu gönderceğim. Çnkü bu Resulullah’n (s.a.v) emridir”[24] diyerek orduyu göndermiştir. Hz. Ebubekir’n bu tavrı, Allah ve Resul’nün kesin emirleri olduğu takdirde yapılacak bir şeyin olmadığını açıkça ifade ediyor. Bizler çocuklarımızdan ve sorumlu olduğumuz aile fertlerinden dinin emir ve yasaklarına uygun hareket etmelerini bekleyebiliriz. Bu bizim hakkımızdır. Söz gelimi, namaz kılmayan, ya da içki içen bir yakınımızı veya dostumuzu usulüne uygun bir üslupla uyarmak hoşörüye aykırı değildir. Eğer bunu hoşörüye aykırı bir davranış olarak kabul edersek hoşörünün içini boşaltmış oluruz. Sözlerimi tamamlarken İnsan önce yaratanını tanımalı ve onu sevmelidir. Kalbine yerleştirilmiş bulunan dağ gibi sevgi cevherini öncelikle Allah’a yönlendirmelidir. Ancak bundan sonra kâinatı ve mahlûkları Allah namına sevmeye hakkı vardır. Böyle bir iman ve sevgi gücüyle donatılmış olan insan yaratılanı sever yaratandan ötürü. Aynı zamanda sevgiyi ve hoşörüyü hayatın bir parçası olarak kabul ettiği için endişesiz, kaygısız ve az problemlı bir hayat sürür. Dünyanın birçok bölgesini etkileyen ve etkileri günümüz Batı uygarlığı üzerinde açıkça görülen İslam uygarlığı hoşörü esasına dayanır. Hz. Muhammed (s.a.v) merhametli, affedici ve hoşörülü olduğu için; sert, kaba ve katı yürekli olmadığı için dünyanın önemli bir kısmını ve mutaassıp kavimleri hidayete kavuşturabilmiştir. Allah elçisine hitaben şöyle buyuruyor: فَبِمَارَحْمَةٍمِنَاللهِلِنْتَلَهُمْوَلَوْكُنْتَفَظًّاغَلِيظَالْقَلْبِلاَنْفَضُّوامِنْحَوْلِكَفَاعْفُعَنْهُمْوَاسْتَغْفِرْلَهُمْوَشَاوِرْهُمْفِىاْلاَمْرِفَاِذَاعَزَمْتَفَتَوَكَّلْعَلَىاللهِاِنَّاللهَيُحِبُّالْمُتَوَكِّ

16;#1604;#1616;#1610;#1606;#1614; “Allah’n rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba ve katı yürekli olsaydın onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi. Artık sen onları affet. Onlar için Allah’tan bağışlama dile. İş konusunda da onlarla müşavere et.”[25]

 [1] Musa K. YILMAZ Prof. Dr., Harran Üniversitesi, □□İlahiyat Fak. Öğretim Üyesi [2] Said Nursi, Mektubat, s. 34. [3] Said Nursi, Sözler, 574.. [4] Sözler, s. 574. [5] Sözler. A.y. [6] Bakara, 2/74. [7] Zümer, 39/17-18 [8] Bakara, 2/257 [9] Hud, 11/118. [10] Bakara, 2/256. [11] Yunus, 10/99. [12] Hac, 22/ 40 [13] Bakara, 2/251 [14] Buharî, Mağazi, 41, Hibe, 38; Müslim, Selam, 42. [15] Ebu Davud, Edeb, 132; Tirmizi, Birr, 28. [16] Beyhakî, Delailü’n-Nübüvve, V, 382, Beyrut, 1985. [17] Hucurat, 49/10. [18] Fussilet, 41/34 [19] Furkan, 25/63. [20] Araf, 7/199. [21] Buhârî, îmân 7; □□Müslim, îmân 71-72. Ayrıca bk. Tirmizî, Kıyâmet 59; Nesâî, îmân 19, 33; □□İbn Mâce, Mukaddime 9 [22] Nahl, 16/90. [23] Ahzab, 33/36. [24] İbnu Kesir, el-Bidaye ve’n-Nihaye, VI, 308, □□Beyrut, 1985. [25] Al-i İmran, 3/ 159.

[İslam ve Hayat,Güncel Vaaz ve Hutbeler](#)